

Mot.
1989/90
Jo80

Motion till riksdagen

1989/90:Jo80

av Claes Roxbergh m.fl. (mp)

med anledning av prop. 1989/90:146

Livsmedelspolitiken

Miljöpartiet de grönas syn på det framtida jordbruket

Mat i tillräcklig mängd och av bra kvalitet har i alla tider varit livsviktigt. Jordbruksnäringen är därför en näring med i särklass goda framtidsutsikter.

Ändå är debatten om jordbrukets framtid idag så negativ i Sverige. Grunden till den pessimistiska debatten är naturligtvis inte att vi inte har behov av jordbrukets produkter. Orsaken är att det under en lång följd av år har bedrivits en politik där ensidiga och förenklade målsättningar, som så höga skördar som möjligt per hektar åker och så många kg kött som möjligt per m² i ett djurstall, har styrt lantbruket. Jordbrukspolitiken har därför fastnat i föråldrade problemställningar.

Även när inte låga hektarskördar i sig längre varit något reellt problem har önskan till allt högre arealavkastning tillåtit styra såväl politik som Lantbruksuniversitetets försöksverksamhet. Den typ av rationaliseringskrav som ställts på jordbruket har bortsett från att jordbruket är en biologisk produktion och inte kan behandlas som vilken industriprocess som helst.

Om synen på en näring alltför länge fokuseras vid ett problemsomegentligen inte längre finns leder det naturligtvis till att nya problem skapas. Miljöproblemen har accelererat, sårbarheten ökat och husdjurens livsmiljö har hela tiden fått ge vika för ekonomiska intressen. Dessutom har den kvantitetsfixerade politiken, uppstöttad av ett regleringssystem med avsättningsgaranti, lett till en överskottsproduktion som måste säljas utomlands till låga världsmarknadspriser. Överskottet pressar därigenom ned lönsamheten i jordbruksnäringen.

Dessa problem inom jordbruksnäringen är en grogrund för den negativa debatt som finns kring jordbruket och faran är att den kan ta överhanden så att jordbrukets positiva möjligheter inför framtiden inte lyfts fram. Dagens problem inom jordbruket är politiskt skapade och en ny jordbrukspolitik kan naturligtvis ge jordbruket nya chanser.

Egentligen finns det inte något val. Ett fungerande jordbruk, som på både kort och lång sikt kan förse världens befolkning med livsmedel, är en livsförutsättning. I en värld där markresurser ständigt förstörs av felaktiga brukningsmetoder som orsakar t.ex. erosion, försaltning och anrikning av giftiga ämnen, där befolkningen ökar kraftigt och där en stor satsning på bioenergi är nödvändig, är det absurt att tala om en överskottsproduktion i Sverige

som ett egentligt problem. De höga avkastningssiffrorna möjliggörs genom andra bristande hänsyn till t.ex. miljöpåverkan och behovet av att hushålla med naturresurser.

Mot. 1989/90
Jo80

För att åstadkomma ett uthålligt jordbruk och därmed en säker tillgång till livsmedel, är det nödvändigt att acceptera tillfälligt lägre skördenivåer i områden där det idag används mycket konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel.

Miljöpartiet de gröna ser den sk. överskottsproduktionen av livsmedel som en möjlighet när det gäller att klara en övergång till ett mer ekologiskt fungerande jordbruk. Vi ser det också som nödvändigt att Sverige klarar sin egen produktion av baslivsmedel eftersom åkermark är en begränsad tillgång.

Den långsiktiga målsättningen för jordbruket bör vara ett jordbruk helt fritt från konstgödselanvändning (lättlösliga näringssalter) och kemiska bekämpningsmedel. Redan idag är det möjligt att kraftigt minska på användningen utan att livsmedelsförsörjningen äventyras.

Vår syn på dagens jordbrukspolitiska mål

De jordbrukspolitiska målen har förändrats sedan 1930-talet. På 1930-talet var jordbrukspolitik framförallt en fråga om att ge lantbruksbefolkningen rimliga levnadsvillkor. Denna målsättning finns fortfarande kvar i form av inkomstmålet. Under decenniernas lopp har de jordbrukspolitiska målen blivit allt fler och deras inbördes prioritering har förändrats. Dagens jordbrukspolitiska mål är: effektivitetsmålet, beredskapsmålet, miljömålet, inkomstmålet och konsumentmålet. Därtill kommer regionalpolitiska mål.

När det gäller effektivitetsmålet anser vi att målsättningen väl har nåtts när det gäller att producera mycket per mänsklig arbetstimme och få till stånd en strukturrationalisering. Det är just effektivitetsmålet som lett till en industrialisering av jordbruket. Däremot är dagens jordbruk ineffektivt när det gäller att hushålla med naturresurser och oförsvarbart eftersom livsmedel, som inte går åt inom landet, till betydande kostnader måste dumpas på världsmarknaden.

Beredskapsmålet kan tyckas ha nåtts om man ensidigt ser till produktionsvolymen. Men jordbruket har samtidigt blivit nästan helt beroende av importerade insatsvaror som olja, konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel. Primärproduktion och förädling är ytterst sårbara och har inte en tillräckligt regional spridning. Beredskapsmålet uppfylls därför inte med dagens jordbrukspolitik.

Miljöhänsyn har alltid haft en mycket undanskymd roll i jordbrukspolitiken. Jordbruket orsakar ansevärliga miljöproblem och miljömålet har inte nåtts i något avseende. Kväveläckaget är kraftigt från jordbruksmark i intensiva jordbruksbygder. Kemikalieanvändningen är hög och betydande mängder miljögifter sprids därigenom i naturen. En stor del av landets hotade växtarter finns i jordbrukslandskapet på grund av såväl radikalt ändrade brukningsmetoder som igenlägning av jordbruksmark.

Inför valet 1985 lovade regeringen att användningen av kemiska bekämpningsmedel inom jordbruket skulle halveras inom fem år. Ett sådant löfte

låter givetvis radikalt i en valrörelse, men sanningen är att regeringen räknade med en introduktion av nya bekämpningsmedel med så hög giftighet mot ogräsen att totalmängden aktiv substans i kilogram räknat kunnat minska kraftigt, trots att den behandlade arealen i stort sett är densamma.

Ett miljöanpassat jordbruk däremot är samhällsekonomiskt effektivt eftersom miljöförstörelsen minimeras och inga dyrbara överskott som inte kan avsättas produceras. Från riksdagsmajoritetens sida har det, trots miljömålet, aldrig funnits något uttalat intresse att göra det som är lönsamt för hela samhället lönsamt för den enskilde bonden.

Inkomstmålet kan inte heller sägas ha nåtts eftersom jordbrukets lönsamhet är svag bl.a. på grund av att ett överskott måste säljas ut på världsmarknaden. Vi anser att det är märkligt att ha ett speciellt inkomstmål för en viss grupp företagare i samhället. Det riktiga måste vara att ha specificerade krav på tjänster som samhället behöver, t.ex. självförsörjning på baslivsmedel producerade med miljöriktiga metoder. Sedan får man helt enkelt betala vad det kostar.

När det gäller livsmedelspriserna, som enligt konsumentmålet skall vara rimliga, kan man inte säga att de tar en orimligt stor del av människors samlade utgifter. Det finns inga i vårt samhälle som inte har ekonomiska möjligheter att äta tillräcklig mängd mat av bra näringskvalitet. Däremot har inte konsumentmålet uppnåtts när det gäller livsmedelskvalitet, beroende på att kvantitet har prioriterats framför kvalitet i den förda politiken.

Trots att vi inte anser att livsmedelspriserna är orimligt höga anser vi inte att man skall ta ut skatt på baslivsmedel. Det är inte rätt att ta ut skatt på grundläggande produkter som alla behöver. Dessutom är det bra av folkhälsovskäl att stimulera konsumtionen av vanliga basprodukter på "skräpmatens" bekostnad. Därför har vi i vår skattepolitiska motion föreslagit att momsen på baslivsmedel skall avskaffas. Detta finansieras genom en höjning av momsen på övriga varor och tjänster.

Den basmat som för närvarande bör omfattas av den slopade momsen är:

- Mjolkprodukter, smör, grädde och ost
- Kött av nöt, får, get och vilt samt i förekommande fall häst
- Fisk
- Säd och sädesprodukter som gryn, mjöl, flingor, matbröd, knäckebröd och skorpor
- Potatis och rotfrukter samt grönsaker
- Frukt och bär, svamp och konserver av dessa samt honung

Att vi inte anser att maten är orimligt dyr hindrar inte heller att vi är kritiska till den bristande konkurrensen inom livsmedelssektorn. Det gäller hela livsmedelskedjan ända ut till detaljhandeln. Vi anser det vara svagt av den nyligen presenterade konkurrensutredningen att den hittills bara har koncentrerat sig på konkurrensen inom jordbrukskooperationen. Utredningen har inte behandlat grossistledet och detaljhandeln, där de största fördelarna av skärpt konkurrens finns att hämta.

Det regionalpolitiska målet uppfylls dåligt i dagens jordbrukspolitik. Jordbruksstödet, i form av ett prisstöd, har gynnat de bästa bygderna där man kan bärga de största hektarskörningarna. Nedläggningen av jordbruksmark har istället drabbat de bygder som har de största regionalpolitiska problemen.

Allmänna synpunkter på propositionen

Mot. 1989/90

Jo80

De flesta är ense om att måluppfyllelsen är dålig i dagens jordbrukspolitik. Utgångspunkten för den livsmedelspolitiska arbetsgruppen¹ var att hitta bättre medel än de nuvarande för att uppnå de jordbrukspolitiska målsättningarna.

Den livsmedelspolitiska gruppen misslyckades med detta. Gruppens rapport har legat till grund för propositionen och i det avseendet är inte propositionen bättre. Det är bra att det krångliga interna regleringssystemet föreslås avskaffat efter en övergångsperiod. Men att avskaffa regleringssystemet i sig leder inte till en lösning av jordbrukets problem. Däremot kan en avreglering göra det lättare att lägga förslag som skulle kunna bidra till en lösning.

Det enda medel som föreslås för att lösa problemen med jordbrukets negativa miljöpåverkan är att den interna avreglering som föreslås kommer att sänka spannmålspriset. Tanken är att ett sänkt spannmålspris skall leda till att det blir mindre lönsamt att gödsla och spruta. Men i praktiken är det ytterst osäkert om avregleringen i sig verkligen kommer att leda till någon minskning av jordbrukets negativa miljöpåverkan överhuvudtaget.

Propositionen saknar helt förslag som syftar till en verkligt minskad användning av konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel. Det sänkta spannmålspriset kommer att leda till att överskottsproduktionen försvinner, men troligen inte genom att lägre skördenivåer accepteras utan genom att åkermark i skogs- och mellanbygd planteras igen. Beloppet för ersättning till landskapsvård är för lågt tilltaget för att de mindre gynnande bygderna skall kunna konkurrera med slättjordbruket. Nedläggningen av jordbruksmark blir följderna och leder sannolikt till att hotade arter i kulturlandskapet får ännu sämre förutsättningar att överleva trots ersättningen till landskapsvård!

Vi delar regeringens ståndpunkt att den interna regleringen bör avskaffas. Men vi anser att regeringen misslyckats med att lägga ett förslag till ny livsmedelspolitik som uppfyller miljömålet och bidrar till en bättre hushållning med naturresurser. Förslaget i sin nuvarande utformning kommer att leda till en snabb utslagning av den jordbruksmark där idag det mest miljöanpassade jordbruket bedrivs och som har störst betydelse för hotade arter i kulturlandskapet. Vi anser därför att propositionen bör avslås.

Ett uthålligt jordbruk

Det samhälle vi lever i prioriterar kortsiktigt tänkande istället för långsiktigt, vilket leder till att ett förnuftigt utnyttjande av naturresurser, som kan fungera även på lång sikt, får vika för kortsiktiga intressen. Över hela världen leder ett felaktigt resursutnyttjande till att försörjningsförmågan minskar. Idag när svenskt jordbruk producerar mer än vad som kan avsättas är det märkligt att inte långsiktig hushållning sätts högre.

Jordbruksnäringen förvaltar en av våra allra viktigaste resurser. Jordbruksmarken är en unik resurs. Endast en liten del av jordytan är täckt av sådana jordlager som är lämpliga att odla. Idag hushållar vi inte med markresursen som vi borde. Istället för att använda metoder som värnar om markens långsiktiga produktionsförmåga är det krav på kortsiktigt höga skördar som dominerar.

Förlusterna av växtnäringssämnen, främst nitrat, är stora. Endast en del av den näring som bortföres med grödan kommer tillbaka till jordbruksmarken.

Alltför mycket rötslam från kommunala avloppsreningsverk innehåller sådana mängder av giftiga metaller och svårnedbrytbara organiska föreningar att det inte kan återföras till jordbruket. Dessa problem har tidigare i vår behandlats av riksdagen och vi avstår därför ifrån att lägga nya förslag nu. Systemet med vattentoaletter är en ur miljösynpunkt misslyckad satsning. Kommunerna är idag tvungna att göra enorma investeringar i de förfallna avloppsledningsnäten. Nu finns det därför chans att inte göra om samma misstag utan att investera i nya ekologiska toalettsystem som kan ta tillvara på växtnäringen på ett bättre sätt. I vårt förslag till statsbudget har vi anslagit pengar till utvecklingsprojekt för ekologiska toalettsystem.

Jordbruket är idag beroende av mycket hjälpenergi bl.a. i form av olja, inte minst för att tillverka kvävegödsel. Istället för att vara beroende av stora mängder hjälpenergi från ändliga energikällor borde jordbruket kunna klara sin kväveförsörjning genom att minska kväveförlusterna och genom att odla kvävefixerande växter. Jordbruksnäringen skulle dessutom kunna bidra till samhällets energiförsörjning genom att odla energigrödor.

Fosfor är ett nödvändigt näringsämne som tillförs jordbruksmarken framförallt i form av konstgödsel. Tyvärr är fosfortillgångarna ytterst begränsade och det är därför nödvändigt att hushålla med fosfor. Miljöpartiet de gröna vill införa råvaruskatter. Fosfor är ett exempel på en råvara som är begränsad och bör beläggas med råvaruskatt. Vi anser därför att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag till råvaruskatt på fosfor.

Forskning och utveckling

Forskning och utvecklingsarbete inom markvård, ekologiskt jordbruk, livsmedelskontroll och energigrödor måste intensifieras vilket vi tidigare framhållit i vår motion med anledning av regeringens proposition 1989/90:90 om forskning.

Det ekologiska lantbruket behöver prioriteras. Forskningsprogram inom nya områden måste startas upp. Den forskning som bedrivs idag är endast en vinkling av den traditionella forskningen som nästan uteslutande har varit produktionsinriktad. Forskning krävs som kan analysera hela produktionsystem. Konsekvensanalyser måste föras in i forskningsverksamheten så att samtliga effekter av olika metoder kan ses i ett helhetsperspektiv. På så vis kan vi undvika de katastrofala följder som exempelvis dagens satsning på konstgödsel har orsakat.

Traditionellt har forskningen och undervisningen i de norrländska områdena varit svag. Samtidigt är förhållandena både vad gäller lämpliga växt- och djurarter liksom naturförhållanden i övrigt i hög grad annorlunda än i södra Sverige. Det är därför särskilt angeläget att slå vakt om och utveckla den forskning och utvecklingsverksamhet som bedrivs bl.a. på Röbbäcksdalen utanför Umeå och inom bl. a. Öjeby-projektet. Vad gäller Öjeby-projektet är det angeläget att det fullföljs genom åtminstone 3 växtföljder, dvs. i en tid av ca 10 år.

I propositionen föreslås att dessa verksamheter skall konkurrera med andra angelägna insatser inom Norrlandsstödet. Vi anser däremot att det behövs ett särskilt statligt anslag riktat till just forskning och utveckling av jordbruk i norra Sverige. Detta skall vara så pass väl tilltaget att åtminstone ovan nämnda projekt och verksamheter kan utvecklas på ett tillfredsställande sätt.

Sveriges roll i världens livsmedelsförsörjning

En stor del av världen svälter medan vi i Sverige talar om överskottsproduktion. Situationen är absurd, men är det en bra lösning att skänka bort mat till länder där befolkningen svälter? I miljöpartiet menar vi att mat som bistånd skall användas vid katastrofsituationer, men att kontinuerligt livsmedelsbistånd är skadligt för utvecklingen av jordbruket i länder med brist på mat. Om Sverige och andra länder med överskott dumpar mat i u-länderna blir det ytterst svårt för u-landsbönderna att kunna konkurrera och bygga upp ett fungerande jordbruk.

Däremot är det mycket viktigt att Sverige tar ansvar för den egna försörjningen av baslivsmedel. Ett ekologiskt fungerande jordbruk kräver större areal. Om Sverige istället börjar importera sina livsmedel måste skördarna pressas upp hårdare i andra delar av världen, vilket leder till ett jordbruk med intensivare användning av handelsgödsel och kemiska bekämpningsmedel. Att importera istället för att producera i Sverige innebär bara att flytta miljöförstöringen utomlands. Det är därför viktigt att Sverige tar ansvar för den globala försörjnings- och miljösituationen och utnyttjar möjligheterna till produktion på jordbruksmarken.

Energi från åker

Den användning av åkermarken som även i framtiden kommer att vara viktigast är att producera mat av god kvalitet och med metoder som är skonsamma mot naturmiljön. För att lösa jordbrukets miljöproblem är det nödvändigt att kraftigt minska användningen av kemiska bekämpningsmedel och handelsgödsel. Detta kommer att leda till att behovet av åkerareal ökar.

Trots den större arealåtgång för livsmedelsproduktion som kommer att krävas, med de miljökrav som miljöpartiet vill ställa på jordbruket, anser vi att det finns utrymme för att odla annat än mat på åkern. Hur stort utrymme som kommer att finnas i framtiden är naturligtvis svårt att bedöma. Det beror dels på hur snabbt teknik- och kunskapsutvecklingen går och dels på hur konsumtionsmönstret kommer att förändras. Om exakt samma produktion som idag skall åstadkommas med nu tillgänglig teknik i jordbruket, helt utan bekämpningsmedel och konstgödsel, skulle sannolikt åkerarealen behöva utökas från nuvarande 2,9 milj. ha till ca 3,3 milj. ha.

På kort sikt anser vi dock att ca 100 000 hektar av den nuvarande åkerarealen skulle kunna användas till annat än odling av livsmedelsgrödor. En satsning på biobränslen är en viktig del i en förändring av energisystemet till ett system där bara förnyelsebara och miljövänliga energikällor används. Det skulle därför vara positivt att ha utrymme för ännu mer odling av bio-

bränslen och det är möjligt att ännu mer åker i framtiden skulle kunna användas för annat än matproduktion. Det finns också möjlighet att åter odla upp en del av den åkermark som har lagts ned sedan 1940-talet.

Miljöpartiet de gröna anser att samma krav måste ställas på biobränsleproduktion som på livsmedelsproduktion. Vi kan inte acceptera den höga konstgödselanvändningen som idag används vid såväl livsmedels- som energiskogsodling.

De nuvarande utvecklingsinsatserna på biobränslen har inriktats allt för ensidigt på Salix. Det är därför viktigt att även utveckling av andra energigrödor kommer igång, t.ex. grödor som kan ingå i växtföljden och som kan användas till biogasframställning. Biogasen kan omvandlas till metanol som är ett utmärkt bränsle för förbränningsmotorer.

Om riksdagen beslutar enligt propositionens förslag kommer sannolikt energigrödor att introduceras i jordbruket som en följd av de anläggningsstöd som föreslås. Det är helt avgörande för utvecklingen av biobränsleodlingen att detta följs upp av en energipolitik som gör biobränslena rejält lönsamma t.ex. genom införande av tillräckligt hög skatt på koldioxid och genom att biobränslena skattebefrias. Det viktigaste för att odlingen av energigrödor skall kunna utvecklas är att det finns avsättning för produkterna, och då krävs det att det är lönsammare att använda biobränslen än fossila bränslen.

Vi har därför i vår motion om punktskatter nyligen föreslagit en koldioxidskatt på 65 öre/kg koldioxid till 1995 samt en råvaruskatt på fossila bränslen med 5,9 öre/kWh. Koldioxidskatten skall naturligtvis inte gälla för biobränslen eftersom koldioxidutsläppen från förbränningen i det fallet absorberas av motsvarande växande energigröda eller skog. Vi föreslår också i vår motion om mervärdesskatten m.m. att biobränslen skall befrias från moms. Sammantaget skulle dessa förslag innebära att biobränslen skulle bli mycket konkurrenskraftiga mot fossila bränslen.

Skötsellagen

I propositionen föreslås en ändring av skötsellagen så att det inte längre kommer att krävas tillstånd för att ta jordbruksmark ur drift. Om miljöpartiet de grönas jordbrukspolitiska förslag antas kommer inte detta att vara något reellt problem eftersom åkermarken kommer att behövas. Men om avregleringen av jordbruket genomförs utan de kompletterande förslag om miljöhänsyn och resurshushållning som vi här lägger, anser vi att det är orimligt att tvinga markägare att odla då det inte finns avsättning eller ekonomisk lönsamhet.

Propositionen föreslår att anmälningsplikt skall gälla så att naturvårdande myndigheter ges en chans att agera om marken är värdefull ur naturvårdssynpunkt. Men myndigheten måste agera inom åtta månader för att ställa krav på fortsatt drift kombinerat med erbjudande om ersättning till landskapsvård. Miljöpartiet de gröna anser att dessa åtta månader skall infalla under vegetationsperioden för att myndigheten skall ha möjlighet att bedöma markens värde för naturvården.

I diskussioner om naturvård i odlingslandskapet betonas ofta det öppna

landskapet. Men det öppna landskap som är intressant av naturvårdsskäl är inte de stora öppna slätterna. Där skulle det t.o.m. av naturvårdsskäl vara positivt att öka landskapets variation genom att plantera lövskog, anlägga våtmarker och kantzoner kring vattendrag.

Mot. 1989/90
Jo80

Dags att förverkliga miljömålet

Propositionen har, i likhet med livsmedelspolitiska arbetsgruppens rapport, inte föreslagit några åtgärder som syftar till att på allvar lösa problemet med jordbrukets negativa miljöpåverkan. Miljöpartiet de gröna anser att jordbrukets överskottsproduktion gör det möjligt att minska användningen av konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel.

Jordbrukets förluster av kväve och fosfor leder till övergödning av hav, sjöar och vattendrag. Kväveläcket från jordbruket har stor inverkan på havsmiljön i Västerhavet, i synnerhet i Laholmsbukten. Förändringar inom stallgödselhanteringen och konstgödselanvändning är nödvändiga för att minska övergödningen.

För att lösa jordbrukets miljöproblem är det nödvändigt att förändra det konventionella jordbruket. En total övergång till ett ekologiskt lantbruk (alternativ odling) tar tid att genomföra. Därför är det viktigt att redan nu vidta åtgärder för att drastiskt minska användningen av konstgödsel och kemiska bekämpningsmedel.

För att minska läcket av kväve anser miljöpartiet de gröna att användningen av konstgödselkväve måste minska. Det bästa sättet att minska är att använda sig av ekonomiska styrmedel. Ett kvoteringsystem skulle bli alltför krångligt att kontrollera och administrera. Konstgödselkväve bör beläggas med så höga avgifter att användningen minskar med 30 % inom ett år. På fem års sikt bör det vara möjligt att halvera användningen. Jordbruket befinner sig idag i en pressad ekonomisk situation och avgifterna bör därför föras tillbaka i sin helhet till jordbruket. Vi föreslår att detta görs i form av ett arealbidrag och ett utvidgat omställningsstöd till ekologiskt lantbruk. Det nuvarande omställningsstödet gäller ju bara de odlare som anmälde sig under förra våren.

Den alternativa odlingen har under de senaste åren utvecklats enligt följande (godkänd areal och godkända odlare, enligt KRAV. Kontrollföreningen för alternativ odling)

	areal	odlare
1988	5 200 ha	473
1989	7 500 ha	606
1990	23 500 ha	1600

Betydande arealer bör relativt lätt och snabbt kunna läggas om till alternativ odling.

Samtidigt som vi föreslår ett fortsatt omställningsstöd till ekologiskt lantbruk är vi medvetna om att det allra bästa sättet att stimulera en övergång är att göra det lönsamt att minska på kemikalieanvändningen. Om kvävet blir dyrt så innebär det att det blir lönsamt att odla sitt eget kväve på gården.

Samtidigt som en förändring av det konventionella jordbruket i riktning mot mindre beroende av insatsvaror stimulerar en övergång till ekologiskt lantbruk, hjälper det ekologiska lantbruket till med att utveckla metoder som gör det lättare att förändra det konventionella jordbruket.

Om kvävet blir dyrare kommer det dessutom att bli lönsammare att hålla med kväve, vilket inte minst kommer att leda till en bättre hushållning med stallgödseln. Stallgödseln orsakar i djurtäta områden allvarliga problem med kväveutlakning och ammoniakavgång. Även om de ändringar som gjorts i skötsellagen för att minska problemen i djurtäta områden i detta avseende är positiva kommer det inte att räcka. Ett problem är att man kan begränsa antalet djur som en gård får ha per hektar, men det går aldrig att kontrollera att inte en stor del av gödslen sprids på en liten yta. Ett högre kvävepris gör att bonden får ett kraftigt incitament att ta vara på stallgödseln.

Lagringskapaciteten för stallgödsel måste öka så att en så stor del som möjligt kan spridas på våren. Senast 1993 bör alla gårdar med djurhållning ha en lagringskapacitet för stallgödsel på 12 månader. Man bör överväga att införa någon form av stöd för dessa investeringar. Om djuren går ute en del av året skall naturligtvis bara lagringskapacitet för stallperioden krävas. Syftet med den utökade lagringskapaciteten är att det skall finnas möjlighet att sprida all gödsel på våren då grödan kan ta tillvara på växtnäringen på ett effektivt sätt.

Alla gårdar med mer än 50 djurenheter i problemområden borde vara koncessionspliktiga för att göra det möjligt att kontrollera bl.a. antalet djur i förhållande till den areal som är tillgänglig för spridning av stallgödsel, stallgödselhantering vad gäller lagringskapacitet och ammoniakavgång samt ensilagehantering.

Propositionen föreslår att ett anläggningsstöd skall införas för anläggning av våtmarker, vilket är positivt eftersom det kan bidra till att minska kväveläckaget. Men förslaget är framförallt utformat för att minska åkerarealen eftersom kriteriet är brukarens intresse och inte var behovet av miljöskäl är som störst. Det behövs därför också mer riktade åtgärder när det gäller anläggning av våtmarker för att de effektivt skall kunna bidra till att minska kväveläckaget. Miljöpartiet har föreslagit detta flera motioner. Vi avstår därför ifrån att här upprepa samma förslag.

En omfattande rådgivningsverksamhet om våtmarksrestaurering behövs framförallt inom de högintensiva jordbruksområdena i södra och västra Sverige.

Fosforgödsel är en betydande orsak till kadmiumspridning på åkrarna. Spridningen av kadmium kan minskas genom att välja råfosfat som har lågt kadmiuminnehåll och genom rening vid tillverkningen av handelsgödsel. Ett bindande gränsvärde för kadmium i fosforgödsel måste införas. Livsmedelsproduktion skall inte tillåtas på jordar som innehåller mer än 1 mg Cd/kg jord torrsvikt.

Jordbruket har en stor del i kemikalieanvändningen i samhället på grund av den omfattande användningen av kemiska bekämpningsmedel. Användningen av kemiska bekämpningsmedel innebär risker för såväl miljön som för livsmedlens kvalitet. Odlingslandskapets flora utarmas och bekämp-

ningsmedelsrester finns i vattendragen och har också påträffats i grundvatten. Hanteringen av bekämpningsmedel är också ett stort arbetsmiljöproblem. Men kemikalieanvändningen orsakar inte bara problem i direkt anslutning till livsmedelsproduktionen. Hela hanteringskedjan från tillverkning i industrin till transport och avfallshantering utgör allvarliga miljöproblem.

Vi föreslår att användningen av kemiska bekämpningsmedel minskar med minst 80 % fram till 1995. Hänsyn måste tas till hur stor areal preparaten räcker till. Det är fel att bara räkna minskningen i antal kg aktiv substans. De nya så kallade lågdospreparaten har så hög giftighet att doserna har kunnat minskas kraftigt samtidigt som bekämpningen varit lika effektiv som tidigare.

Kalkningsbidrag

Kalkning av jordbruksmark är nödvändig dels för att kompensera för det kalcium som tas bort med skörden, dels för att kompensera för det sura nedfall som luftföroeningarna ger upphov till. Med hänsyn till att det sura nedfallet orsakas av utsläpp från främst energisystemet, trafiken och industrin, så är det angeläget att landets bönder kompenseras för detta av samhället – det är något som vi gemensamt måste ta ansvar för. Ett direkt kalkningsbidrag är också motiverat, eftersom marginalkostnaden för bonden att kalka är väsentligt lägre än den marginalvinst bonden därigenom får genom en bättre skörd – det finns alltså inte tillräckligt ekonomiskt motiv för bonden att själv bekosta den kalkning som skulle behövas för att fullt ut motverka försurningen. Detta är troligen också en viktig orsak till att jordarna på många håll i vårt land stegvis försuras.

Vi föreslår därför att ett kalkningsbidrag skall utgå till jordbruket. Bidragets storlek bör stå i direkt förhållande till det sura nedfall som den aktuella brukningsenheten drabbas av.

Hotade arter och naturvård

En stor del av de arter som är utrotningshotade i Sverige är beroende av kulturlandskapet. De trängs nu tillbaka av ändrade brukningsmetoder, bortröjande av odlingshinder, nedläggning av jordbruksmark, gödning och kemiska bekämpningsmedel. Brukningsmetoder som kräver mindre användning av handelsgödsel och kemiska bekämpningsmedel leder till att en större artrikedom kommer att bibehållas i odlingslandskapet. I vår partimotion (1989/90:Jo817) om art- och biotopskydd har vi presenterat ett lagförslag som syftar till att skydda hotade arter och deras biotoper. Kulturlandskapets biotoper har också beaktats i det förslaget.

Det är glädjande att propositionen föreslår en speciell ersättning till landskapsvård i syfte att förhindra en fortsatt utarmning. Problemet är att den föreslagna ersättningen inte kommer att räcka för att hindra en större nedläggning av jordbruksmark i skogs- och mellanbygder. Det är främst jordbruket i just dessa bygder som har stor betydelse för artrikedomen. När jordbruket avregleras kommer spannmålspriserna att sjunka kraftigt, vilket

kommer att orsaka en stor nedläggning av jordbruksmark. Om avregleringen kombineras med åtgärder för att minska användningen av kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel, kommer prisrasen på spannmål att dämpas snabbare och även åkermarken i mindre gynnsamma bygder kommer att kunna bevaras. Dessutom bör den föreslagna landskapsvårdsersättningen successivt höjas till 500 milj.kr. per år, vilket för övrigt naturvårdsverket i sitt remissvar till livsmedelspolitiska arbetsgruppens rapport har föreslagit. Vi föreslår att budgetmedel till landskapsvårdsersättning avsätts enligt följande:

1990/91	100 milj.kr.
1991/92	200 milj.kr.
1992/93	300 milj.kr.
1993/94	400 milj.kr.
1994/95	500 milj.kr.

och därefter bibehållet anslag.

Förutom att beloppet till landskapsvårdsersättning är för lågt tilltaget finns inga klara riktlinjer i propositionen för hur pengarna skall användas. Miljöpartiet de gröna anser att anslaget till landskapsvårdsersättning skall utgå till de för artbevarandet mest angelägna markerna. Jordbruksmarkerna i skogs- och mellanbygderna har särskilt stor betydelse för landskapsbilden och artrikedomen och skall därför prioriteras. Stor hänsyn skall också tas till de inhemska husdjurslantraserna, t ex rödkulla och fjällko.

Det är svårt att avgöra om ens de 500 milj. kr. som vi föreslår är tillräckliga. Därför bör programmet för landskapsvård utvärderas efter tre år för att kontrollera om beloppet har varit tillräckligt och om pengarna använts på avsett sätt.

Minskad sårbarhet och bättre beredskap

En av utgångspunkterna för livsmedelspolitiska arbetsgruppen var att uppfylla beredskapsmålet på ett bättre sätt. Varken gruppens rapport eller propositionen föreslår några andra åtgärder än att utöka livsmedelslagringen i norra Sverige och att i fortsättningen kalla Norrlandsstödet för beredskapsmotiverat stöd istället för Norrlandsstöd.

Propositionen ser på beredskapsfrågorna i ett alltför snävt perspektiv. Sårbarheten i själva livsmedelsproduktionen och förädlingen berörs inte. Inga åtgärder föreslås som kan minska beroendet av importerade insatsmedel. Inte heller det oklara läget beträffande den framtida tillgången på mat i världen vägs in. Just nu talas det om livsmedelsöverskott i många länder, men framtiden är osäker. Folkmängden ökar kraftigt. Markförstörelse i olika former och brist på vatten hotar den framtida livsmedelsförsörjningen.

För att garantera försörjningstryggheten i en osäker framtid och i eventuella krislägen är det viktigt att ha en hög självförsörjningsgrad av livsmedel. Det är också viktigt att ha en regionalt spridd livsmedelsproduktion. Vi föreslår att prisstödet i hela det nuvarande Norrlandsstödsområdet i kommande GATT-förhandlingar skall motiveras utifrån beredskapskäl.

Eftersom åtminstone delar av Norrlandsstödet, enligt propositionen, kan

motiveras av beredskapsskäl bör också ett produktionsmål för norra Sverige upprättas. Ett bibehållt prisstöd motiveras just därför att det är produktionen av jordbruksprodukter som skall stimuleras. Däremot bör inte produktionsmålet sättas i relation till en konstant produktionsvolym. Tidigare har en målsättning om att produktionen skulle ligga på just 1984 års produktionsnivå satts upp. Målet för produktionsvolymen bör överensstämma med konsumtionen och prisstödet justeras efter detta. Det kan också vara lämpligt att se till självförsörjningsgraden inom olika delar av Norrlandsstödsområdet om delar av området skulle hamna på en låg självförsörjningsgrad av jordbruksprodukter som är lämpliga att framställa i området.

Det kanske största problemet för Norrlandsjordbruket är den bristande framtidstron. Det är svårt att få unga människor att våga satsa på jordbruk. Därför anser miljöpartiet att någon form av etableringsstöd inom Norrlandsstödsområdet bör inrättas. Ett sådant stöd skulle innebära en tydlig politisk markering om en vilja att satsa på Norrlandsjordbruket och kunna bidra till att skapa större framtidstro.

Vi ser det som mycket positivt att regeringen har valt att inrätta ett transportstöd inom Norrlandsstödsområdet som ersättning för det transportstöd som försvinner när mejeriregleringen avskaffas.

I samband med behandlingen av jordbrukspolitiken förra året avstod riksdagen från att justera områdesindelningen i Norrlandsstödsområdet med hänvisning till den livsmedelspolitiska arbetsgruppen. Justeringen bör genomföras nu enligt det förslag som jordbruksnämnden lagt fram eftersom inget framkommit som motsäger jordbruksnämndens bedömning.

Miljöprofil i GATT-förhandlingarna

Miljöpartiet de gröna menar att Sverige i GATT-förhandlingarna måste satsa på en radikal profil vad gäller miljöhänsyn och hushållning med naturresurser. Vår syn på GATT-förhandlingarna har vi utvecklat i en särskild partimotion under den allmänna motionstiden.

Ett grundläggande krav är att samma villkor måste ställas på importerade som på svenska produkter, även när det gäller produktionsmetoderna. Det skall inte vara möjligt att t.ex. förbjuda en kemikalie av miljöskäl och sedan importera jordbruksprodukter som är odlade med hjälp av den kemikalien. Ett sådant agerande leder inte till en bättre miljöpolitik utan bara till att miljöproblemen exporteras.

Sverige bör inte i GATT-förhandlingarna driva en aktiv linje för att omvandla gränsskydd till tullar. Gränsskydd ger ett bättre skydd mot import eftersom gränsskyddets storlek är beroende av världsmarknadspriserna. En övergång till tullar kan leda till att svensk livsmedelsproduktion får allt svårare att hävda sig. Livsmedel kan komma att importeras från andra länder medan jordbruksmark läggs ned i Sverige. Detta innebär en nackdel ur miljösynpunkt eftersom högre skördar måste pressas ur en mindre åkerareal. Det svenska gränsskyddet skall vara så högt i framtiden att i princip en självförsörjning av baslivsmedel tryggas.

När avregleringen genomförts kommer de kooperativa producentföreningarna att i betydligt större utsträckning att kunna konkurrera med varandra. Eftersom vissa av dessa är mycket stora och andra betydligt mindre, finns det en risk för att de mindre råkar illa ut. Detta kan leda till regionalt snedvridande effekter på t.ex. mjölkområdet. Arla, som är mycket stor producentförening i storstadsområdena söderöver, kan tänkas dumpa sitt mjölköverskott i t.ex. Norrlandsstäderna, varpå de relativt små Norrländska producentföreningarna får försämrade ekonomi. Detta kan i sin tur leda till såväl högre mjölkpris i glesbygd som sämre förutsättningar för jordbruk i norr.

Det är därför av största vikt att den här typen av problem noga följs upp i samband med en avreglering. Någon typ av förenklad reglering på t.ex. mjölkområdet bör övervägas om inte de föreslagna bidragssystemen m.m. visar sig vara tillräckliga för att klara de regionalpolitiska och beredskapsmässiga målen.

Övergångsåtgärder

Eftersom miljöpartiet de gröna inte delar propositionens uppfattning att jordbruksmark bör läggas ned, anser vi inte att någon speciell betalning skall utgå bara för att sluta odla jordbruksgrödor (omställningsstöd). Vi vill att marken skall brukas med andra metoder som helt enkelt innebär att mer mark måste utnyttjas för livsmedelsproduktion än i regeringens förslag.

Däremot delar vi regeringens uppfattning när det gäller att införa ett anläggningsstöd till lövskog, energiskog och våtmarker. Vi anser att det finns utrymme för detta även med den förändrade jordbrukspolitik som vi föreslår. Men bidrag till anläggning av lövskog bör endast utgå i slättbygd. Dessutom anser vi att anläggningsstödet till lövskog och energiskog skall begränsas till 100000 ha.

Plantering av ädellövskog bör stimuleras speciellt, med tanke på bl. a. den artrikedom som finns i dessa skogar. Med hänsyn till detta bör ett högre anläggningsstöd betalas ut till ädellövskog än till annan lövskogsplantering.

Inkomststöd

Ett arealbaserat inkomststöd ger lantbrukarna större möjligheter att göra förändringar i sin produktion. Övergångsperioden bör dock vara längre än vad som föreslås i regeringens proposition och minst sträcka sig till budgetåret 1994/95, enligt nedanstående tabell.

1990/91	1 200 kr./ha
1991/92	1 100 kr./ha
1992/93	900 kr./ha
1993/94	700 kr./ha
1994/95	500 kr./ha
1995/96	500 kr./ha

I inkomststödet för 1990/91 ingår en retroaktiv ersättning omfattande 400 kr./ha för inkomståret 1989/90.

I regeringens förslag föreslås de 730 milj. som finns kvar i regleringskassan inräknas i inkomststödet för 1990/91, vilket därmed utgör 400 kr./ha för detta år. Därmed skulle dessa medel användas på ett annat sätt än vad som ursprungligen överenskomts i uppgörelsen mellan näringen och staten 1985. Vi anser därför att omförhandling bör ske vad gäller användningen av dessa kvarvarande regleringsmedel.

Mot. 1989/90

Jo80

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen avslår proposition 1989/90:146,
2. att riksdagen antar som jordbrukspolitisk målsättning att Sverige i princip skall vara självförsörjande med baslivsmedel i enlighet med vad som föreslås i motionen,
3. att riksdagen antar som riktlinje att den svenska åkermarken i första hand skall användas till produktion av livsmedel med ekologiskt riktiga metoder och i andra hand till produktion av energiråvara,
4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av sund konkurrens i livsmedelsproduktion, distribution och försäljning,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett långsiktigt och uthålligt jordbruk,
6. att riksdagen hos regeringen begär förslag till råvaruskatt på fosfor i enlighet med vad som angivits i motionen,
7. att riksdagen hos regeringen begär förslag om miljöavgifter på såväl konstgödselkväve som bekämpningsmedel i enlighet med vad som anförts i motionen,
8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att forsknings- och utvecklingsarbetet inom markvård, ekologiskt lantbruk, livsmedelskontroll och energigrödor intensifieras i enlighet med vad som anförts i motionen,
9. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ett särskilt anslag till forskning och utveckling av jordbruksnäringen i norra Sverige i enlighet med vad som anförts i motionen,
10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att samma krav som ställs i motionen på livsmedelsproduktion skall gälla för biobränsleproduktion,
11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den i skötsellagen föreslagna perioden inom vilken myndigheten har möjlighet att agera skall infalla under vegetationsperioden,
12. att riksdagen ger regeringen till känna att användningen av konstgödselkväve skall minska med minst 30 % inom ett år främst genom en ökning av miljöavgiften i enlighet med vad som anförts i motionen,
13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att användningen av konstgödselkväve bör minska med minst 50 % inom fem år,
14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i mo-

tionen anförts om återföring av inkomster från miljöavgifterna till jordbruket i form av arealersättning och omställningsstöd till ekologiskt lantbruk.

15. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts att alla gårdar bör ha en lagringskapacitet för stallgödsel på minst tolv månader fr.o.m. 1993,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att alla större gårdar inom problemområden för miljön skall omfattas av koncessionsplikt i enlighet med vad som anförts i motionen,

17. att riksdagen beslutar införa ett bindande gränsvärde för kadmium i fosforgödsel i enlighet med vad som anförts i motionen,

18. att riksdagen beslutar att jordbruksmark som innehåller mer än 1 mg Cd/kg torrsbstans inte skall få användas för livsmedelsproduktion,

19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att användningen av kemiska bekämpningsmedel bör minska med minst 80 % inom fem år,

20. att riksdagen i enlighet med vad som anges i motionen beslutar att ett kalkningsbidrag till jordbruksmark som sätts i direkt relation till det sura nedfallet införs i enlighet med vad som föreslagits i motionen.

21. att riksdagen beslutar att den föreslagna ersättningen till landskapsvård successivt skall höjas till 500 milj.kr. per år i enlighet med vad som anges i motionen,

22. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att man vid fördelning av medlen skall utgå ifrån de riktlinjer som anförts i motionen, dvs. till områden med stort naturvärde och där inhemska husdjursraser används m.m..

23. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att systemet med ersättning till landskapsvård bör följas upp efter tre år,

24. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att pristödet till hela det nuvarande Norrlandsstödsområdet skall motiveras utifrån beredskapskäl och för att minska sårbarheten i livsmedelsförsörjningen,

25. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Norrlandsstödet skall justeras efter konsumtionsnivån inom Norrlandsstödsområdet,

26. att riksdagen hos regeringen begär ett förslag till etableringsstöd för det nuvarande Norrlandsstödsområdet.

27. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att samma krav skall ställas på importerade och svenska produkter i enlighet med vad som anförts i motionen.

28. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige skall driva en radikal linje vad gäller miljöpolitik och resurshushållning inom GATT-förhandlingarna.

29. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sverige i GATT-förhandlingarna inte skall förespråka en övergång till tullar i stället för gränsskydd.

30. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att det svenska gränsskyddet i framtiden skall vara så högt att i princip en självförsörjning av baslivsmedel tryggas,

31. att riksdagen beslutar att inget särskilt stöd skall utgå till att ta mark ur produktion,

32. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att bidrag till skogsplantering endast skall ges till lövskogsplantering i slättbygd,

33. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att plantering av ädellövskog bör stimuleras speciellt och att anläggningsstödet bör vara betydligt högre än anläggningsstödet till annan lövskogsplantering,

34. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att om-läggingsstöd skall utgå till ekologiskt lantbruk i enlighet med vad som anförts i motionen,

35. att riksdagen ger regeringen till känna vad i motionen anförts om uppföljning av avregleringens effekter på konkurrensen mellan producentföreningar m.m.,

36. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att det arealbaserade inkomststödet skall utbetalas minst t. o. m. 1995/96 i enlighet med vad som föreslås i motionen,

37. att riksdagen ger regeringen till känna att omförhandling om kvarvarande regleringsmedel skall genomföras i enlighet med vad som anförts i motionen.

Stockholm den 8 maj 1990

Claes Roxbergh (mp)

Inger Schörling (mp)

Eva Goës (mp)

Anders Nordin (mp)

Carl Frick (mp)

Hans Leghammar (mp)

Roy Ottosson (mp)

¹ En ny livsmedelspolitik. Ds 1989:63